

УДК 81'272(=162.4)(439)

DOI 10.58423/2786-6726/2026-2-69-89

ISSN 2786-6726 (Online), ISSN 2786-6718 (Print)

Beérkezett: 2026.02.23.

Elfogadva: 2026.04.09.

Megjelent: 2026.05.30.

Uhrin Erzsébet

Adalékok a magyarországi szlovákok közéleti nyelvhasználatához

1. Bevezetés

A tanulmányban a magyarországi szlovákok közéleti nyelvhasználatát elemzem. Arra a kérdésre keresem a választ, mennyire van jelen napjainkban a szlovák nyelv Magyarországon a politikában és a közigazgatásban. Szlovákok a mai Magyarország területén a 17. század végétől élnek. Tömeges letelepedésük a törökök kiűzése utáni időszakra, a 18. századra (1711–1740) tehető, amikor a szabad vallásgyakorlás és a jobb megélhetés reményében a történelmi Magyarország túlnépesedett északi megyéiből sokan kerestek itt menedéket (Gyivicsán, 1993, 25–73. o.; Gombos, 1995, 55–92. o.; Kmeť, 2021, 76–87. o.). A szlovákok a magyar honfoglalás óta (895–900) az első világháború végéig a Kárpát-medencében egy országban¹, a Magyar Királyság (1000–1918) területén éltek. A trianoni békeszerződés után több állam², köztük Magyarország lakosaivá váltak. A magyarországi szlovákság Csehszlovákia megalakulásával államjogilag elszakadt nemzetalkotó etnikumától, mellyel ezer évig közös hazája volt. A teljes vertikumú kultúra kifejlesztéséhez és fenntartásához elégtelen létszámú, szétszórtan élő (1. ábra), egymástól és az anyanemzettől is elszigetelt magyarországi szlovákság az anyanyelv és a kultúra megtartása szempontjából

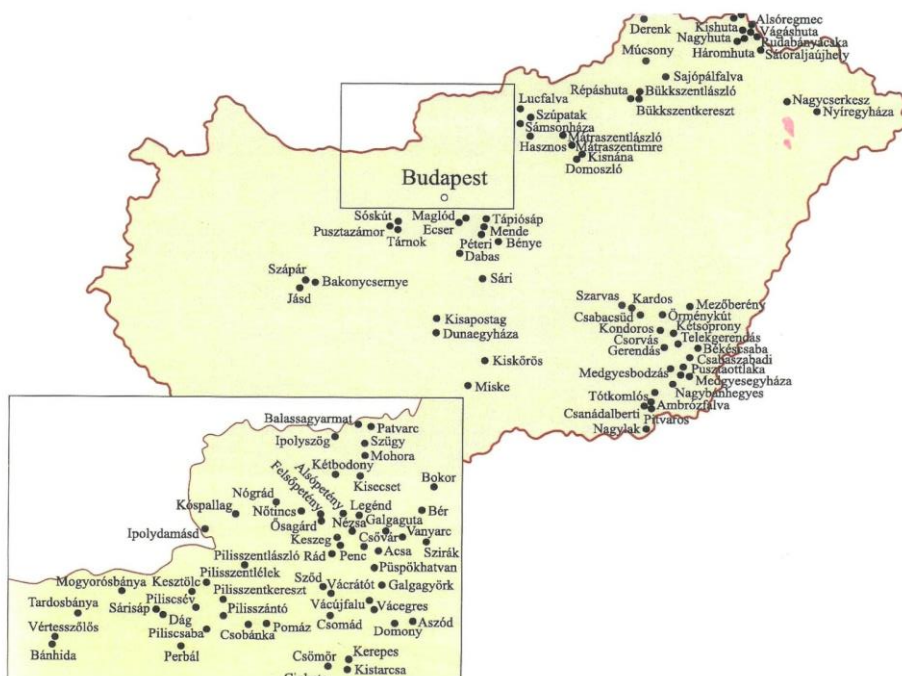
¹ A szlovákok, csehek és morvák őshazája, a Nagymorva Birodalom (833–10. sz. eleje) összeomlása után létrejött a Magyar Fejedelemség, majd a Magyar Királyság (1000–1918), amelybe beépültek a szlovákok által lakott területek. A török invázió következtében, a 16. század végétől a három részre szakadt Magyar Királyság Királyi Magyarország néven emlegetett területe – ahol a szlovákok is éltek – Habsburg-fennhatóság alá került. Az államalakulat elnevezése Habsburg Birodalom (1282–1918), majd a kiegyezés után Osztrák-Magyar Monarchia (1867–1918).

² Magyarországon kívül Kárpátalja (ma Ukrajna), Románia, Szerbia és Horvátország lakosaivá váltak.

Acta Academiae Beregsiensis, Philologica 2026/2: 69–89.

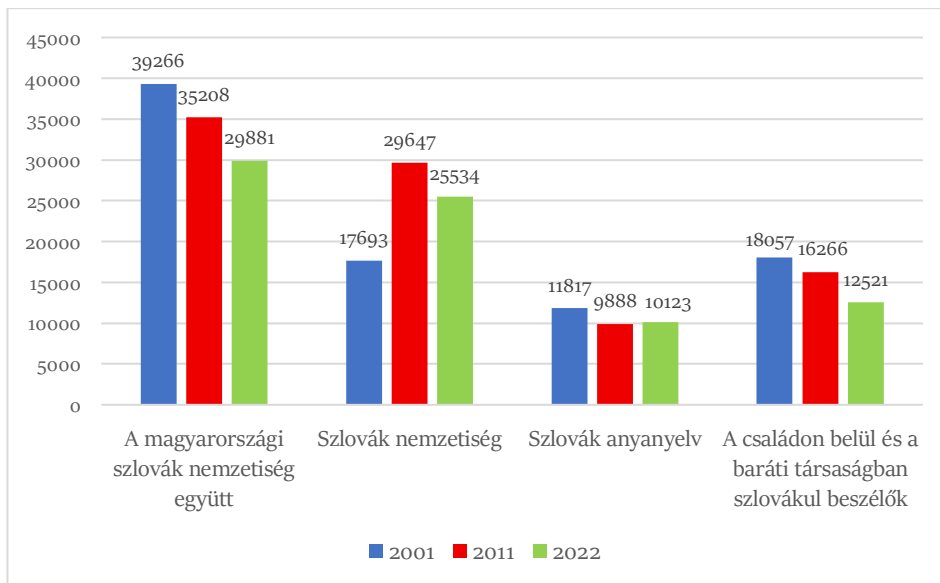
hátrányos helyzetbe került. Ezt fokozta, hogy az anyaországtól számottevő segítséget nem kaptak (Gyivicsán, 2004, 21–31. o.).

1. ábra. Szlovákok lakta települések Magyarországon

Forrás: Bartalská, 2001.

Történelmük során sok megkülönböztetés érte a magyarországi szlovákokat, melyek közül a legfájdalmasabb, a burkolt vagy nyílt magyarosító törekvések mellett, az 1946/48-as lakosságcsere volt (Kugler, 2000, 146–160. o.; Kugler-Gombos, 2008, 334–365. o.; Kmeť, 2023, 66–82. o.). A Magyarországon élő szlovákság azonban – annak ellenére, hogy létszáma, különösen a szlovák anyanyelvet vallók száma több mint 300 éves történelme során drasztikusan csökkent (2. ábra) – napjainkig megőrizte szellemi és tárgyi, kulturális örökségét, nyelvét, hagyományait (Tuska-Uhrin, 2024, 283–342. o.).

2. ábra. A szlovák nemzetiségre vonatkozó népszámlálási eredmények

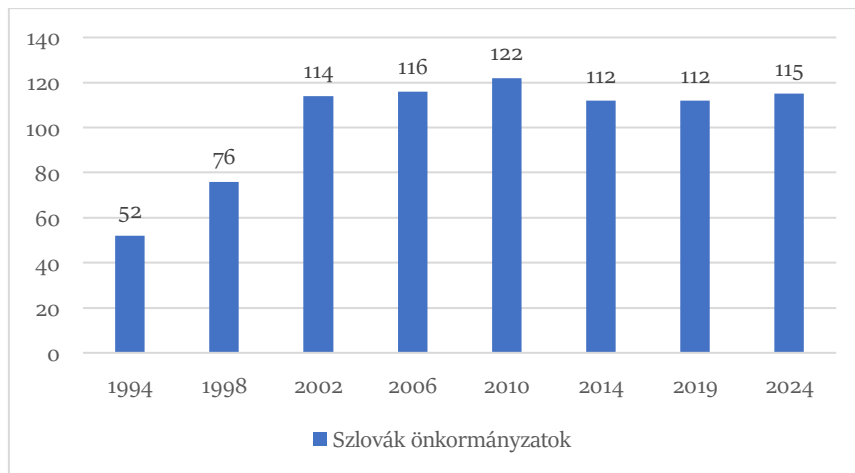
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 2001., 2011. és 2022. évi népszámlálási adatok.

2. Jogi szabályozás – nemzetiségi törvény – kisebbségi önkormányzatok

A magyarországi szlovákok társadalmi életében jelentős változásnak tekinthetjük a rendszerváltozás éveit. A közösségi asszimilációba, a szlovák–magyar nyelvcserebe a történelme során többször csendesen beletörődő nemzetiség aktivitása a nyolcvanas évek végén hihetetlen mértékben megnőtt. A szlovákok sorra hozták létre új szervezeteiket, intézményeiket, később önkormányzataikat. A változások jogi alapját a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi törvény teremtette meg, mely a későbbiekben is bizonyíthatóan jól ösztönözte a nemzetiségek öntevékenységét. A törvényt többször módosították, míg elkészült a jelenleg hatályos, a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi törvény³, melyet azóta is folyamatosan változtat a törvényhozó (Tuska–Uhrin, 2024, 293. o.). A nemzetiségi törvény azonban az elvégzett pontosítások és kiegészítések ellenére sem fogalmazza meg a betartásához/betartatásához szükséges garanciákat. Nem határozza meg egyértelműen a többi jogszabályhoz való viszonyt és a végrehajtási rendeleteket sem. Az 1993-as nemzetiségi törvény tette lehetővé a kisebbségi önkormányzatok megalapítását is. A szlovák nemzetiségi önkormányzatok száma az 1994–2024-es időszakban több mint kétszeresére nőtt (3. ábra).

³ 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól. <https://njt.jog.gov.hu/jogszabaly/2011-179-00-00>

3. ábra. A szlovák önkormányzatok száma 1994–2024 között Magyarországon

Forrás: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete.

Az önkormányzatok tevékenységének is köszönhetően eddig soha nem látott mértékben aktivizálódott a szlovák nemzetiség kulturális élete vidéken és a fővárosban egyaránt. Nincsen olyan falu, város vagy budapesti kerület, ahol legalább évente egyszer ne rendeznének valamilyen nagyszabású kulturális programot. A képviselő-testületek támogatják a helyi szlovák oktatást, nyelvtanfolyamokat, az anyanyelvi hitéletet, a népi együttesek működését, falunapokat, fesztiválokat szerveznek, kétnyelvű kiadványokat, folyóiratokat adnak ki stb. Az önkormányzatok új feladatként intézményeket is fenntartanak, ezek főként falumúzeumok, néprajzi gyűjtemények, de az utóbbi időben már általános és középfokú iskolákat is (vö. Uhrinová, 2009, 167–174. o.; Homišinová et al., 2013).

Az Országos Szlovák Önkormányzat fenntartásában 13 oktatási és kulturális intézmény működik. Ezen intézmények többsége már a kulturális autonómia jegyében jött létre, s jelentős szerepet töltenek be a magyarországi szlovák nemzetiség hagyományainak, nyelvének, kultúrájának, tárgyi és szellemi örökségének a megőrzésében, fejlesztésében. A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény *A nemzetiségek alapvető jogai* című II. fejezetben, az 5. és a 6. paragrafusban fogalmazza meg a nyelvhasználatra vonatkozó („nyelvhasználati”) passzusokat.

3. Elméleti keret

A továbbiakban néhány, közéleti nyelvhasználattal foglalkozó elméletet ismertetek. A közéleti nyelvhasználat a nemzetiségi közösségek társadalmi pozíciójának és

politikai cselekvőképességének kulcsdimenziója. A nyelv ebben az összefüggésben nem csupán kommunikációs eszköz, hanem szimbolikus tőke is, amely a hatalmi viszonyokba ágyazottan működik (Bourdieu, 1991). Bourdieu „nyelvi piac” fogalma rámutat arra, hogy a nyelvek értéke nem inherens tulajdonság, hanem intézményes és diskurzív folyamatok eredménye: az állam, a médiarendszer és a domináns társadalmi narratívák határozzák meg, mely nyelvek minősülnek legitimnek a közéletben. Ebből kiindulva a nemzetiségi nyelvhasználat közéleti érvényesülése három, egymással összefüggő analitikai dimenzió mentén értelmezhető. Elsőként a strukturális dimenzió az állami nyelvpolitika, a jogszabályi keretek és az intézményi gyakorlatok összességét jelöli, amelyek formálisan szabályozzák a kisebbségi nyelvek használatát a közszférában. Másodsor a diskurzív legitimitáció dimenziója a nyelvi ideológiák és a hatalmi narratívák működésére utal, amelyek meghatározzák, hogy a kisebbségi nyelvhasználat társadalmilag elfogadottnak vagy problematikusnak minősül-e. Harmadsor a közösségi mobilizációs kapacitás arra vonatkozik, hogy az adott nemzetiségi közösség milyen mértékben képes kollektív cselekvésre, érdekérvényesítésre és nyelvi láthatóságának növelésére. E három tényező dinamikus kölcsönhatásban áll: a kedvezőbb jogi környezet erősítheti a legitimitációt, míg egy aktív közösség képes nyomást gyakorolni az állami intézményekre és a közbeszédre. E feltételek normatív értékelését Morales-Gálvez (2017) a nyelvi igazságosság keretében tárgyalja, amely amellet érvel, hogy a többnyelvű társadalmakban a nyelvi erőforrásokhoz való hozzáférés nem lehet kizárólag a többség privilégiuma. A nyelvi igazságosság perspektívája a nyelvi egyenlőtlenségeket nem kulturális „különbségként”, hanem strukturális hatalmi problémaként kezeli. A nemzetiségi nyelvhasználat gyakorlati megvalósulása ugyanakkor nem kizárólag jogi feltételeken múlik. Amikor az uralkodó nyelv dominanciája korlátozza a kisebbségi nyelv közvetlen használatát, a közösségek gyakran alkalmaznak úgynevezett „nyelvi kerülőutat, nyelvi kitérőket” (*linguistic detours*), vagyis olyan alternatív nyelvi csatornákat, amelyek lehetővé teszik a kisebbségi nyelv jelenlétének fenntartását nem hivatalos vagy félig hivatalos kommunikációs terekben (Gao et al., 2022). Ezek a megoldások arra utalnak, hogy a nyelvhasználat nem kizárólag a jogilag szabályozott színtereken valósul meg, hanem a közösségi gyakorlatokban, informális interakciókban és szimbolikus reprezentációkban is. Ez azt jelenti, hogy a kisebbségi nyelv nem mindig a hivatalos ügyintézés elsődleges nyelveként jelenik meg, hanem közvetett módon, például kulturális rendezvényeken, közösségi kommunikációban, egyházi alkalmakon vagy szimbolikus feliratokban marad használatban. A nyelvi kitérők megjelenhetnek a digitális médiában, civil terekben, kulturális intézményekben vagy informális hálózatokban, és a nyelvi fennmaradás stratégiai eszközeiként értelmezhetők.

A nyelvi egyenlőtlenségek rendszerszintű természetére Skutnabb-Kangas (2000) „lingvicitizmus” fogalma világít rá, hangsúlyozva, hogy a kisebbségi nyelvek

közéleti marginalizálása intézményes diszkrimináció formája lehet. Kymlicka (1995) és May (2011) szerint a nyelvi jogok a kulturális önrendelkezés alapvető feltételei, amelyek nélkül a demokrácia többnyelvű társadalmakban csupán formális marad. Ezzel összhangban Delanty (2000) „kulturális állampolgárság” koncepciója a többnyelvű részvételt a demokratikus közösség legitim alapjaként értelmezi. A fogalmon azt érti, hogy a demokratikus közösséghez való tartozás nem csupán jogi státuszon alapul, hanem azon is, hogy az egyének és közösségek kulturális és nyelvi sajátosságaikkal együtt vehetnek részt a közéletben. A kulturális állampolgárság tehát magában foglalja a nyelvi és kulturális különbségek elismerését, valamint azok intézményes megjelenésének lehetőségét a nyilvános térben.

A közéleti tér nyelvi pluralizálását García (2008) translanguaging-elmélete is támogatja, amely nemcsak a kisebbségi nyelvek megőrzését, hanem új, hibrid közösségi diskurzusok kialakulását is lehetővé teszi. Ugyanakkor Közép-Kelet-Európában a nemzetállami logika és a homogenizáló nyelvpolitika gyakran szűkíti a nemzetiségek megszólalási terét (Brubaker et al., 2006; Csernicskó, 2010; Csernicskó et al., 2021; Csernicskó-Kontra, 2022), ami indokolttá teszi a strukturális, diskurzív és közösségi tényezők együttes vizsgálatát.

Összességében a nemzetiségi nyelvhasználat nem csupán kisebbségvédelmi kérdés, hanem deliberatív demokratikus probléma is. A deliberatív demokrácia elmélete abból indul ki, hogy a demokratikus legitimitáció alapja a nyilvános érvelésen és kommunikáción alapuló részvétel, amelyben az állampolgárok egyenlő feltételek mellett vehetnek részt a közös ügyek megvitatásában (Habermas, 1996). Fishkin definíciója szerint laikus polgároknak is részt kell venniük a döntéshozatali folyamatban (Fishkin, 2009). Amennyiben azonban a közéleti diskurzus nyelve kizárólag a többségi nyelv, a kisebbségi közösségek tagjai formálisan meglévő politikai jogaik ellenére sem feltétlenül képesek ténylegesen bekapcsolódni a deliberatív folyamatokba. Ebben az értelemben a nyelvhez való hozzáférés nem pusztán kulturális jog, hanem a demokratikus részvétel egyik alapfeltétele.

4. Részletek a kutatási eredményekből

A magyarországi szlovákok közéleti nyelvhasználatát, a szlovák kisebbségi önkormányzati rendszer tevékenységét az 1990-es évek végétől vizsgálom: (Uhrin, 2004, 166–177. o., 2008, 145–222. o., 2009, 6093–6094. o.; Uhrinová, 1998, 153–171. o., 2005, 95–99. o., 2007, 488–491.o., 2009, 167–174. o.). A téma tanulmányozását Békéscsabán kezdtem (1995–1999), majd Békés megyében (2001–2002), később Magyarország szlovákok lakta településein (2002–2005) folytattam. A kutatás három szakasza alatt 332 főt kérdeztem meg. 2006–2007-ben részese voltam A magyarországi szlovák önkormányzatok képviselőinek nyelvhasználatára című országos kutatási projektnek, amelyet a Szlovák

Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóintézete, a Szlovák Tudományos Akadémia Ludovít Štúr Nyelvtudományi Intézete és a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete valósított meg 460 adatközlő részvételével (Homišinová et al., 2013). Az alkalmazott kutatási módszerek minden esetben a résztvevő megfigyelés, szociolingvisztikai kérdőív, interjú és dokumentumelemzés voltak. Elemzéseim során kiemelt figyelmet fordítottam a kutatási eredmények összehasonlítására és a bekövetkezett változásokra. Ezen analízisek sorába illeszkedik a jelenlegi (2025. évi) követő kutatás, amely épít a korábbi vizsgálati tapasztalatokra, megállapításokra és következtetésekre.

Arra a kérdésre kerestem a választ – napjaink nyelvi gyakorlatának a feltérképezése mellett –, hogy történt-e, s ha igen, milyen változás a közéleti szóbeli és írásbeli kommunikációban. Az utókutatást, szondázást 2025 októberében és novemberében végeztem. Az alkalmazott módszerek most is a résztvevő megfigyelés, szociolingvisztikai kérdőív, interjú és dokumentumelemzés voltak. A nemzetiség tagjaként számos közéleti-politikai és kulturális rendezvényen, programon veszek részt, amelyeken nyelvészként gyűjtöm a nyelvi adatokat. 2025 őszén három interjút készítettem. Az önkormányzatok nyelvhasználatáról követő kérdőíves kutatást (lásd a mellékletben) is végeztem 25 kisebbségi önkormányzat körében. A megkérdezettek szlovákul vagy magyarul válaszolhattak a kérdésekre. 14 fő a szlovák nyelvű kérdőívet választotta, 11 a magyar nyelvűt, egy fő közülük azonban a magyar nyelven feltett kérdésekre szlovákul válaszolt.

25 szlovák nemzeti önkormányzat válaszait elemezve megállapítottam, hogy nem történt lényegi változás az elmúlt években a közéleti nyelvhasználat területén. Az önkormányzatok ülései és írásos dokumentumai szinte mindenütt magyar nyelvűek. A hivatalos tárgyalás nyelve a magyar, csak a köszöntés hangzik el néhány helyen szlovákul és néha egy-két megjegyzés. A magyar nyelvi gyakorlat fő oka, hogy az üléseken mindig jelenlévő polgármesteri hivatal képviselője nem tud szlovákul, és a jegyzőkönyveket, határozatokat magyar nyelven kell a felettes szervnek továbbítani. A másik ok, hogy a magyarországi szlovákok nem ismerik a szlovák közéleti, politikai és közigazgatási terminológiát, mivel magyarul sajtótították el azt. A kétnyelvű adminisztráció, fordítás és tolmácsolás személyi és pénzügyi feltételei nem biztosítottak. A meghívók az önkormányzat üléseire és a különböző rendezvényekre azonban minden esetben kétnyelvűek. A kötetlen kommunikációs szituációkban, az értekezletek előtt és után, a szünetekben a képviselők olykor szlovákul is beszélnek a magyar mellett. Szükséges azonban megjegyezni, hogy voltak, és napjainkban is vannak próbálkozások, törekvések a kétnyelvű szóbeli és írásbeli kommunikáció meghonosítására a testületek ülésein (pl. a Békés megyei, budapesti, tótkomlói, váci kisebbségi önkormányzatok esetében). Az egy nyelvűséget – a nyelvtudásbeli hiányosságok mellett – a

nemzetiségi önkormányzat vezetői és képviselői szerint a korábban már említett, szlovákul nem tudó hivatali dolgozó állandó jelenléte akadályozza.

A magyarországi szlovák önkormányzatok gyakorlatában ez a jelenség (*linguistic detours*), „nyelvi kerülőútnak, nyelvi kitérőnek” (Gao et al., 2022) tekinthető, azaz óvatos, kerülő jogérvényesítés a hivatalos nyelvhasználatban. A testületi ülések hivatalos jegyzőkönyve magyar nyelven készül, ugyanakkor a megbeszélések egy része szlovákul zajlik, illetve a hivatalos dokumentumok mellett a közösség belső kommunikációjában, meghívókban, rendezvényeken és emléktáblákon a szlovák nyelv használata is megmarad. Ezek a megoldások lehetővé teszik a nyelv jelenlétének fenntartását akkor is, amikor a magyar nyelv dominanciája és az adminisztratív környezet a többségi nyelv használatát részesíti előnyben, és a nyelvi fennmaradás stratégiai eszközeiként értelmezhetők.

Az önkormányzatok elnökei az „Ön szerint mit kellene tenni a szlovák nyelv szélesebb körű használatáért a közéletben és a politikai életben Magyarországon?” kérdésre több előremutató javaslatot is megfogalmaztak. Első helyen valamennyien az iskolai nyelvoktatás és a nyelvtanfolyamok fontosságát hangsúlyozzák, de konkrét tanácsokat is adtak. A fentieket szemlélteti néhány szemelvény a válaszokból⁴:

„Hagyni és támogatni a szlovák nyelv oktatását, bármennyibe is kerül (bármilyen nemzetiségi nyelvoktatást). Erősíteni azt, komolyan venni és támogatni, hogy szlovák nyelvű gimnáziumban tanuljanak a diákok tovább (ösztöndíj, lakhatási támogatás, magyar és szlovák kormány által). Felnövekvő generációban kell gondolkozni. A jelenlegi középkorú, elszigetelt szlovákság sajnos nyelvében már teljesen asszimilálódott a magyar közösségbe.” (nő, sz. 1968)

„...[Organizovať] jazykový kurz / [Zostaviť] zoznam najdôležitejších resp. najčastejších používaných výrazov/fráz vyslovene pre predstaviteľov slovenských menšinových samospráv, hoci aj v elektronickej/digitálnej forme.” (Nyelvtanfolyam [szervezése] / A legfontosabb, illetve leggyakrabban használt kifejezések/fordulatok listájának [összeállítása] különösen a szlovák kisebbségi önkormányzatok képviselői számára, akár elektronikus/digitális formában is.) (nő, sz. 1974)

„... Podľa mňa boli by potrební takí „pomocníci” napr. na úrade CSSM, ktorí by nám pomáhali napr. preložiť zápisnice do slovenčiny. Priznám sa, že ja v tom úradnom jazyku nie som veľmi dobrá.” (Szerintem szükség lenne olyan „segítőkre”, például az Országos Szlovák Önkormányzat hivatalában, akik segítenének nekünk például a jegyzőkönyvek szlovákra fordításában. Bevallom, hogy én nem vagyok túl jó abban a hivatalos nyelvben.) (nő, sz. 1972)

„Možno by nebolo od veci zostaviť slovník administratívno-právnych výrazov, príp. zostaviť slovenské vzory na návrh uznesení slovenskom jazyku.” (Talán nem

⁴ A válaszcsokezetek eredeti nyelven és változtatlan stilisztikai és nyelvi formában olvashatók. A szlovák nyelvű idézeteket magyarra a szerző fordította.

lenne haszontalan egy adminisztratív-jogi kifejezések szótárát összeállítani, vagy esetleg szlovák mintákat a határozat-tervezetekhez szlovák nyelven összeállítani.) (nő, sz. 1969)

“Szlovákiai cserekapcsolati lehetőségek gyerekek, fiatalok és idősek számára.” (nő sz. 1957)

„...organizovat’ viac podujatí v slovenčine. Pomohlo by aj posilnit’ médiá, ktoré používajú slovenský jazyk.” (...több rendezvényt szervezni szlovák nyelven. Az is segítene, ha megerősítenék azokat a médiumokat, amelyek szlovák nyelvet használnak.) (nő, sz. 1978)

A nemzetiség vezetői – az Országos Szlovák Önkormányzat elnöke, a Magyarországi Szlovákok Szövetsége elnöke és a parlamenti szószóló – igyekeznek példát mutatni a szlovák közéleti nyelvhasználat lehetőségeire a közigazgatásban, a politikában, és a szószóló által a parlamentben is. A képviselőtestületek többsége fontosnak tartja, hogy a szlovák nemzetiségi jelleg tükröződjön a települések nyelvi arculatában, nyelvi tájképében, és hogy a szlovák nyelv dominánsan jelen legyen mind a vizuális térben, mind a különböző kulturális és társadalmi programokon. A kapott adatok a közösségi szféra szlovák nyelvhasználatának növekedését mutatják. Szükséges azonban megjegyezni, hogy ez a nyelvi gyakorlat a nemzetiségi jelenlét és identitás kifejezőjeként funkcionál, és az esetek többségében formális, szimbolikus értékű, ebben hasonlít a fölülről lefelé tartó nyelvcsere formális, rituális kontextusaihoz. Ezzel összhangban Delanty (2000) „kulturális állampolgárság” koncepciója a többnyelvű részvételt a demokratikus közösség legitim alapjaként értelmezi, vagyis a kisebbségi nyelvek jelenléte a közintézményekben, a helyi nyilvánosságban és a közösségi emlékezetben a demokratikus befogadás egyik fontos feltétele. A magyarországi szlovák közösség esetében a kulturális állampolgárság elemei elsősorban az intézményes és szimbolikus jelenlét szintjén figyelhetők meg. A nemzetiségi önkormányzatok működése, a kétnyelvű feliratok, az iskolai nemzetiségi oktatás, valamint a kulturális rendezvények lehetőséget teremtenek arra, hogy a közösség tagjai nyelvi és kulturális sajátosságaikkal együtt vegyenek részt a helyi társadalmi életben. Ugyanakkor a mindennapi kommunikációban a szlovák nyelv használata sok településen és intézményben korlátozott, ezért a részvétel gyakran inkább reprezentatív, mint funkcionális jellegű. Ebben az értelemben a kulturális állampolgárság formálisan jelen van, de a többnyelvűség gyakorlati megvalósulása nem minden esetben teljes.

A magyarországi szlovák nyelv állapotára napjainkban az ambivalens helyzet jellemző: az ellentétes kétirányú mozgás az egyidejű fejlődés, illetve visszafejlődés figyelhető meg. A legutóbbi kutatás eredményei e két tendencia erősödését mutatják mindkét irányba. A szlovák nyelvű kommunikáció egyre gyakrabban van jelen a közösségi szférában, ugyanakkor vannak nyelvhasználati színterek, ahonnan a szlovák nyelv szinte már teljesen kiszorult. A mindennapokban, a hétköznapi és

magánéletben és szinte minden nyelvhasználati szférában a szlovák nyelv egyre ritkább eszköze a társadalmi érintkezésnek. Természetes kommunikációs funkciója egyre kevésbé érvényesül. Egyre kevesebben beszélnek már a nyelvet, a helyi nyelvjárást a családban, generációnként egyre csökkenő szlovák nyelvűség a jellemző. A magánszférával ellentétben a nyelvhasználat közösségi szinterei egyre rendszeresebben és jobban funkcionálnak (Uhrinová, 2023, 281–299. o.)

Ezt a kutatási eredményt tartalmazza Borbély Anna és Bartha Csilla *A Többnyelvűség Magyarországon. Szociolingvisztikai vizsgálatok nemzetiségekről* (2024) című kötete is, amely a hazai kisebbségek nyelvhasználatát elemzi. A kötet Bartha Csilla elméleti alapozásával, valamint az egyes nemzetiségi esettanulmányokban (l. a szlovákokat: Tuska-Uhrin, 2024, 283–342. o.) a nyelvi tájkép és a funkcionális, mindennapi nyelvhasználat közötti ellentmondások bemutatásával térképezi fel a nyelvi tájkép (*linguistic landscape*) szimbolikus szerepét. A Borbély Anna által írt összehasonlító részek kiemelik, hogy a vizuális jelenlét önmagában már nem jelenti a nyelv aktív közösségi használatát.

Bourdieu (1991) „nyelvi piac” fogalma különösen releváns a magyarországi nemzetiségi kontextusban: a szlovák nyelv értéke nem inherens, hanem az állami intézmények, az oktatási rendszer, a média és a többségi diskurzusok által strukturált térben alakul ki. E térben a magyar, mint államnyelv privilegizált pozíciója gyakran háttérbe szorítja a nemzetiségi nyelvek közéleti legitimitását, még akkor is, ha azok jogilag elismertek. Bár a magyar jogrend biztosít bizonyos nyelvhasználati jogokat, ezek gyakorlati érvényesülése gyakran korlátozott, egyenlőtlen területi és intézményi eloszlású, és erősen függ a helyi politikai akarattól. Magyarországon a nemzetállami keretezés gyakran a magyar nyelvet tekinti a közélet „természetes” nyelvének, míg a szlovákokat inkább kulturális vagy folklórnyelvként pozicionálja. Ez a diskurzív hierarchia gyengíti a szlovák nyelv közéleti legitimitását, még ott is, ahol formális jogok léteznek. A közéleti diskurzus nyelve szinte kizárólag a magyar, ezért a kisebbségi közösségek tagjai formálisan meglévő politikai jogaik ellenére sem feltétlenül képesek ténylegesen bekapcsolódni a deliberatív folyamatokba.

5. Összegzés

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a szlovák nyelvű közéleti nyelvhasználat formálisan ugyan biztosított Magyarországon, a gyakorlatban azonban a kétnyelvűség többnyire performatív vagy rituális jellegű, és nem válik meghatározóvá a hétköznapi adminisztrációs vagy intézményi kommunikációban. Jellemző példák erre az ünnepi beszédek, meghívók, tábla- és információs feliratok, valamint kulturális rendezvények kétnyelvűsége. Borbély Anna és Bartha Csilla (2024) ezt a jelenséget a „látható, de nem élő” többnyelvűség kategóriájába sorolja, ahol a kisebbségi nyelv státusza inkább reprezentatív, mint funkcionális; vagyis

jelen van szimbolikus megjelenésekben, de kevésbé épül be a mindennapi kommunikáció intézményes tereibe.

A kutatás eredményei összhangban állnak Assmann (2011) kulturális emlékezet-fogalmával, amely szerint a kollektív identitás megőrzésének fontos eszköze a nyelvi szimbolika. A nyelv szimbolikus használata azonban nem feltétlenül eredményez élő nyelvi közösséget. Kiss (2002) ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a nyelv fennmaradásának feltétele a mindennapi kommunikációs használat, a pusztán hagyományőrző vagy reprezentatív használat a nyelvmegőrzéshez nem elég. A nyelv azonban szerinte lehet identitásjelölő akkor is, ha már nem kommunikációs eszköz.

A nyelvi ökoszisztéma helyreállítása, amelyben a szlovák nyelv az oktatás, a kultúra, a vallási élet és a média területén is természetesen jelen van, elméletileg hozzájárulhat ahhoz, hogy a nyelv újra élővé váljon a közéletben. Ezt a gondolatot erősíti Cserniczkó és Fedinec (2015) azon érvelése, hogy ha egy kisebbségi nyelv használata csupán szimbolikus marad, akkor a közösség intergenerációs átörökítése sérül, és a közösség „kulturális, de nem kommunikációs kisebbséggé” válik. Ugyanakkor a magyarországi szlovákság esetében több tényező – mint a nemzetiségi önkormányzati és civil szervezeti aktivitás, a nyelvi oktatásfejlesztés és a nemzetközi kapcsolatok – jelezhet potenciális fordulatot a nyelv megőrzése és használata irányába. A tendencia ambivalens, de azt mutatja, hogy kedvező hazai és anyaországi (szlovákiai) politikai döntések, a nemzetiségbarát környezet, valamint az érintettek aktív szerepvállalása jelentős mértékben hozzájárulhat a nemzetiségi nyelvek fennmaradásához és funkcionális használatának erősödéséhez.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a magyarországi szlovák nyelv közéleti érvényesülése három egymással összefüggő analitikai dimenzió mentén értelmezhető: a strukturális dimenzió, a diskurzív legitimitáció dimenziója, valamint a közösségi mobilizációs kapacitás szempontjából. Kérdés, hogy a magyarországi szlovák közösség milyen mértékben képes szervezeten fellépni nyelvi jogaiért, fenntartani intézményeit (pl. nemzetiségi önkormányzatok, iskolák, kulturális egyesületek), valamint láthatóvá tenni nyelvét a helyi nyilvánosságban. A kutatás igazolta, hogy a három tényező dinamikus kölcsönhatásban áll: a kedvezőbb jogi környezet erősítheti a nyelvi presztízt, míg egy aktív közösség képes nyomást gyakorolni az állami intézményekre és a helyi közbeszédre.

A több mint 40 éves, szlovák nemzetiségi területen végzett munkásságom, valamint a közel 30 éves kutatási tapasztalataim és eredményeim alapján – a segítség, a jobbítás szándékával – megfogalmazok néhány javaslatot a közéleti nyelvhasználat előmozdítása érdekében:

- Az országos szervezetek és intézmények várják el határozottan, fogalmazzák meg írásban a hivatalos dokumentumokban és szóban is rendszeresen,

- többször, hogy elvárás a szlovák nyelv használata a mindennapi, így a közéleti kommunikációban is.
- Támogassák, ösztönözzék minden eszközzel a szlovák nyelvhasználatot, és a megvalósulást kísérjék következetesen figyelemmel, például:
 - a pályázatok, támogatások kiírásánál fogalmazzák meg, hogy feltétel a szlovák nyelv látható és hallható (szóbeli és írásbeli) jelenléte,
 - részesítsék előnyben következetesen a szlovák nyelvű, illetve kétnyelvű programokat, dokumentumokat, publikációkat, kiemelten a nyelvtanfolyamokat,
 - népszerűsítsék a kisebbségi médiában a jó gyakorlatokat.
 - Dolgozzanak ki egy erkölcsi és anyagi elismerési rendszert a szlovák nyelvhasználat ösztönzésére az önkormányzatok ülésein és programjain.
 - Szervezzenek ingyenes nyelvtanfolyamokat – lehetőség szerint Szlovákiában – az önkormányzati képviselők és nemzetiségi vezetők, aktivisták számára.
 - Szervezzenek számukra ingyenes kurzusokat a fordítóprogramok és a mesterséges intelligencia használatának elsajátítására.
 - Az Országos Önkormányzat hozzon létre rendszeresen működő nyelvi és helyesírási tanácsadási szolgálatot.
 - Hasznosak lennének az érintettek – nemzetiségi képviselők, aktivisták, pedagógusok, tudományos munkatársak – részvételével szervezett kis létszámú workshopok a nyelvhasználati kérdésekről a nyelvhasználati gyakorlatról.

Irodalom

1. Assmann, Jan 2011. *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511996306>
2. Borbély Anna – Bartha Csilla szerk. 2024. *Többynyelvűség Magyarországon – Összehasonlító vizsgálatok nemzetiségekről*. Budapest: HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont.
3. Bourdieu, Pierre 1991. *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Harvard University Press.
4. Brubaker, Rogers – Feischmidt, Margit – Fox, Jon – Grancea, Liana 2006. *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*. Princeton: Princeton University Press.
5. Csernicskó István 2010. *A magyar nyelv hivatali/hivatalos használatának esélyei és lehetőségei Kárpátalján az ukrajnai nyelvi helyzet és nyelvpolitika kontextusában*. *Acta Beregsasiensis* 3: 9–23. o.
6. Csernicskó István – Fedinec Csilla 2015. *Nyelvpolitika határon: a 2012-es ukrajnai nyelvtörvény elő- és utóéletéről*. In: Márku Anita – Hires-László Kornélia szerk. *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár: Autdor-Shark, 206–238. o.

7. Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Karmacsi Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő 2021. *A magyarok és a magyar nyelv Kárpátalján*. Törökbálint: Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont – Termini Egyesület.
8. Csernicskó, István – Kontra, Miklós 2022. The linguistic human rights plight of Hungarians in Ukraine. In: Skutnabb-Kangas, Tove – Phillipson, Robert eds. *The Handbook of Linguistic Human Rights*. John Wiley & Sons, pp. 373–382. <https://doi.org/10.1002/9781119753926.ch26>
9. Delanty, Gerard 2000. *Citizenship in a Global Age: Society, Culture, Politics*. Buckingham: Open University Press.
10. Divičanová (Gyivicsán) Anna 2004. Ambivalentné hodnoty slovenského jazyka v Maďarsku v stredoeurópskom kontexte. In: Alžbeta Uhrinová – Mária Žiláková eds. *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Békešská Čaba 16-17. októbra 2003*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, pp. 21–31.
11. Fishkin, James S. 2009. *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*. Oxford: Oxford University Press.
12. Gao, Ge – Zheng, Jian – Choe, Eun Kyoung – Yamashita, Naomi 2022. Taking a language detour: How international migrants speaking a minority language seek COVID-related information in their host countries. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction* 542/6: pp. 1–32. <https://doi.org/10.1145/3555600>
13. García, Ofelia 2009. *Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
14. Gombos János 1995. A magyarországi szlovákok története a betelepüléstől a polgári fejlődésig. In: Micheller Magdolna szerk. *Fejezetek a magyarországi románok és szlovákok történetéből*. Békéscsaba: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola, 55–92. o.
15. Gyivicsán (Divičanová) Anna 1993. *Anyanyelv, kultúra, közösség*. Budapest: Teleki László Alapítvány.
16. Homišinová, Mária – Uhrinová, Alžbeta – Ondrejovič, Slavomír 2013. *Poslanci slovenských národnostných samospráv v Maďarsku v reflexii sociolingvistického výskumu (výsledky dvoch volebných období 2002–2010)*. Békešská Čaba: Výskumný ústav CSSM.
17. Habermas, Jürgen 1996. *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Cambridge: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/1564.001.0001>
18. Kiss Jenő 2002. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
19. Kmeť, Miroslav 2021. *Krátke dejiny dolnozemskej Slovákov 1*. Nadlac: Vydavateľstvo Ivan Krasko.
20. Kmeť, Miroslav 2023. *Krátke dejiny dolnozemskej Slovákov 2*. Nadlac: Vydavateľstvo Ivan Krasko.
21. Kugler József 2000. *Lakosságcsere hatása a Délkelet-Alföldön, 1944–1948*. Budapest: Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely.
22. Kugler József – Gombos János 2008. Fejezetek a magyarországi szlovákok 300 éves történetéből–különös tekintettel a 20. századi történésekre. In: Uhrinová, Alžbeta – Žiláková, Mária szerk. *Slovenský jazyk v Maďarsku. Bibliografia a štúdie II. / A*

- szlovák nyelv Magyarországon. Bibliográfia és tanulmányok II.* Békéscsaba: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 334–365. o.
23. Kymlicka, Will 1995. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights.* Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198290918.001.0001>
24. May, Stephen 2011. *Language and Minority Rights: Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language.* London: Routledge.
25. Morales-Gálvez, Sandra – Riera-Gil, Elvira 2017. What are just language policies? The current paradigms of linguistic justice. *Revista d'Estudis Autònoms i Federals* 30: pp. 25–56.
26. Skutnabb-Kangas, Tove 2000. *Linguistic Genocide in Education – Or Worldwide Diversity and Human Rights?* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
27. Tuska Tünde – Uhrin Erzsébet 2024. Szlovák nemzetiség – nyelvek ismerete, kétnyelvűség, attitűdök és nyelvi tájkép. In: Borbély Anna – Bartha Csilla szerk. *Többynyelvűség Magyarországon – Összehasonlító vizsgálatok nemzetiségekről.* Budapest: HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, 283–342. o.
28. Uhrin, Erzsébet 1999. A szlovák nyelvhasználat új területei Békéscsabán. In: Micheller Magdolna szerk. *Körös Tanulmányok.* Békéscsaba: Körös Főiskola, 53–62. o.
29. Uhrin, Erzsébet 2004. *Používanie materinského jazyka v kruhu slovenskej inteligencie v Békešskej Čabe. Doktorandské práce o Slovákoch v Maďarsku – A békéscsabai szlovák értelmiség anyanyelvhasználat.* Doktori dolgozatok a magyarországi szlovákokról. Békéscsaba: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete.
30. Uhrin, Erzsébet 2009. Szlovák kisebbségi önkormányzati rendszer Magyarországon. *Barátság* 16/3: 6093–6094. o.
31. Uhrinová, Alžbeta 1998. Nové možnosti v používaní slovenčiny v Békešskej Čabe. *Národopis Slovákov v Maďarsku* 14: pp. 153–171.
32. Uhrinová, Alžbeta 2005. Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe. In: Uhrinová, Alžbeta – Žiláková, Mária eds. *Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe.* Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, pp. 72–142.
33. Uhrinová, Alžbeta 2007. Používanie slovenského jazyka v najnovších inštitúciách v Maďarsku. In: Odaloš, Pavol ed. *Kontinuitné a diskontinuitné otázky jazykovej komunikácie. Zborník materiálov zo 6. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii.* Banská Bystrica: UMB Pedagogická fakulta – Fakulta humanitných vied, pp. 488–491.
34. Uhrinová, Alžbeta 2008. Slovenský jazyk v Maďarsku očami používateľov. In: Uhrinová, Alžbeta – Žiláková, Mária eds. *Slovenský jazyk v Maďarsku I.* Békešská Čaba: VÚSM Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, pp. 92–144.
35. Uhrinová, Alžbeta 2009. O slovenskom menšinovom samosprávnom systéme v Maďarsku. *Etnologické rozpravy* 16/1–2: pp. 167–174.
36. Uhrinová, Alžbeta 2023. Slováci a slovenský jazyk v Maďarsku. In: Стефана Пауновић Родић – Radoslav Raffaj eds. *Слоакистика у контексту: традиција и перспективе – Slovakistika v súvislostiach: tradícia a perspektívy – Slovakistics in Context: Tradition and Perspectives.* Београд: Универзитет у Београду – Филолошки факултет, pp. 281 – 299. <https://doi.org/10.18485/slovak70.2023.ch19>

References

1. Assmann, Jan 2011. *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511996306>
2. Borbély, Anna – Bartha, Csilla eds. 2024. *Többsnyelvűség Magyarországon – Összehasonlító vizsgálatok nemzetiségekről* [Multilingualism in Hungary: Comparative Studies on National Minorities]. Budapest: HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont. (In Hungarian)
3. Bourdieu, Pierre 1991. *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Harvard University Press.
4. Brubaker, Rogers – Feischmidt, Margit – Fox, Jon – Grancea, Liana 2006. *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town*. Princeton: Princeton University Press.
5. Csernicskó, István 2010. A magyar nyelv hivatali/hivatalos használatának esélyei és lehetőségei Kárpátalján az ukrainai nyelvi helyzet és nyelvpolitika kontextusában [The Prospects and Possibilities of the Administrative/Official Use of the Hungarian Language in Transcarpathia in the Context of the Language Situation and Language Policy in Ukraine]. *Acta Beregsasiensis* 3: 9–23. o. (In Hungarian)
6. Csernicskó, István – Fedinec, Csilla 2015. Nyelvpolitika határon: a 2012-es ukrainai nyelvtörvény elő- és utóéletéről [Language Policy on the Border: On the Prehistory and Afterlife of the 2012 Ukrainian Language Law]. In: Márku, Anita – Hires-László, Kornélia eds. *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár: Autdor-Shark, 206–238. o. (In Hungarian)
7. Csernicskó, István – Hires-László, Kornélia – Karmacs, Zoltán – Márku, Anita – Máté, Réka – Tóth-Orosz, Enikő 2021. *A magyarok és a magyar nyelv Kárpátalján* [Hungarians and the Hungarian Language in Transcarpathia]. Törökbálint: Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont – Termini Egyesület. (In Hungarian)
8. Csernicskó, István – Kontra, Miklós 2022. The linguistic human rights plight of Hungarians in Ukraine. In: Skutnabb-Kangas, Tove – Phillipson, Robert eds. *The Handbook of Linguistic Human Rights*. John Wiley & Sons, pp. 373–382. <https://doi.org/10.1002/9781119753926.ch26>
9. Delanty, Gerard 2000. *Citizenship in a Global Age: Society, Culture, Politics*. Buckingham: Open University Press.
10. Divičanová (Gyivicsán), Anna 2004. Ambivalentné hodnoty slovenského jazyka v Maďarsku v stredoeurópskom kontexte [Ambivalent Values of the Slovak Language in Hungary in a Central European Context]. In: Uhrinová, Alžbeta – Žiláková, Mária eds. *Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Békešská Čaba 16–17. októbra 2003*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, pp. 21–31. (In Slovak)
11. Fishkin, James S. 2009. *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*. Oxford: Oxford University Press.
12. Gao, Ge – Zheng, Jian – Choe, Eun Kyoung – Yamashita, Naomi 2022. Taking a language detour: How international migrants speaking a minority language seek COVID-

- related information in their host countries. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction* 542/6: pp. 1–32. <https://doi.org/10.1145/3555600>
13. García, Ofelia 2009. *Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
 14. Gombos, János 1995. A magyarországi szlovákok története a betelepüléstől a polgári fejlődésig [The History of Slovaks in Hungary from Settlement to Civil Development]. In: Micheller, Magdolna ed. *Fejezetek a magyarországi románok és szlovákok történetéből*. Békéscsaba: Kőrösi Csoma Sándor Főiskola, 55–92. o. (In Hungarian)
 15. Gyivicsán (Divičanová), Anna 1993. *Anyanyelv, kultúra, közösség* [Mother Tongue, Culture, Community]. Budapest: Teleki László Alapítvány. (In Hungarian)
 16. Homišinová, Mária – Uhrinová, Alžbeta – Ondrejovič, Slavomír 2013. *Poslanci slovenských národnostných samospráv v Maďarsku v reflexii sociolingvistickeho výskumu (výsledky dvoch volebných období 2002–2010)* [Representatives of Slovak National Minority Self-Governments in Hungary in the Reflection of Sociolinguistic Research: Results of Two Electoral Periods, 2002–2010]. Békešská Čaba: Výskumný ústav CSSM. (In Slovak)
 17. Habermas, Jürgen 1996. *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Cambridge: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/1564.001.0001>
 18. Kiss, Jenő 2002. *Társadalom és nyelvhasználat* [Society and Language Use]. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. (In Hungarian)
 19. Kmeť, Miroslav 2021. *Krátke dejiny dolnozemskejých Slovákov 1* [A Short History of the Slovaks of the Lower Lands 1]. Nadlac: Vydavateľstvo Ivan Krasko. (In Slovak)
 20. Kmeť, Miroslav 2023. *Krátke dejiny dolnozemskejých Slovákov 2* [A Short History of the Slovaks of the Lower Lands 2]. Nadlac: Vydavateľstvo Ivan Krasko. (In Slovak)
 21. Kugler, József 2000. *Lakosságcsere hatása a Délkelet-Alföldön, 1944–1948* [The Impact of Population Exchange in the South-Eastern Great Plain, 1944–1948]. Budapest: Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely. (In Hungarian)
 22. Kugler, József – Gombos, János 2008. Fejezetek a magyarországi szlovákok 300 éves történetéből – különös tekintettel a 20. századi történésekre [Chapters from the 300-Year History of Slovaks in Hungary, with Special Regard to Events in the Twentieth Century]. In: Uhrinová, Alžbeta – Žiláková, Mária eds. *Slovenský jazyk v Maďarsku. Bibliografia a štúdie II. / A szlovák nyelv Magyarországon. Bibliográfia és tanulmányok II*. Békéscsaba: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 334–365. o. (In Hungarian)
 23. Kymlicka, Will 1995. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198290918.001.0001>
 24. May, Stephen 2011. *Language and Minority Rights: Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language*. London: Routledge.
 25. Morales-Gálvez, Sandra – Riera-Gil, Elvira 2017. What are just language policies? The current paradigms of linguistic justice. *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals* 30: pp. 25–56.
 26. Skutnabb-Kangas, Tove 2000. *Linguistic Genocide in Education – Or Worldwide Diversity and Human Rights?* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

27. Tuska, Tünde – Uhrin, Erzsébet 2024. Szlovák nemzetiség – nyelvek ismerete, kétnyelvűség, attitűdök és nyelvi tájkép [The Slovak National Minority: Knowledge of Languages, Bilingualism, Attitudes and Linguistic Landscape]. In: Borbély, Anna – Bartha, Csilla eds. *Többynyelvűség Magyarországon – Összehasonlító vizsgálatok nemzetiségekről*. Budapest: HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, 283–342. o. (In Hungarian)
28. Uhrin, Erzsébet 1999. A szlovák nyelvhasználat új területei Békéscsabán [New Domains of Slovak Language Use in Békéscsaba]. In: Micheller, Magdolna ed. *Körös Tanulmányok*. Békéscsaba: Körös Főiskola, 53–62. o. (In Hungarian)
29. Uhrin, Erzsébet 2004. *Používanie materinského jazyka v kruhu slovenskej inteligencie v Békešskej Čabe. Doktorandské práce o Slovákoch v Maďarsku – A békéscsabai szlovák értelmiség anyanyelvhasználata. Doktori dolgozatok a magyarországi szlovákokról* [The Use of the Mother Tongue among the Slovak Intelligentsia in Békéscsaba. Doctoral Theses on Slovaks in Hungary]. Békéscsaba: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete. (In Slovak and Hungarian)
30. Uhrin, Erzsébet 2009. Szlovák kisebbségi önkormányzati rendszer Magyarországon [The Slovak Minority Self-Government System in Hungary]. *Barátság* 16/3: 6093–6094. o. (In Hungarian)
31. Uhrinová, Alžbeta 1998. Nové možnosti v používaní slovenčiny v Békešskej Čabe [New Possibilities for the Use of Slovak in Békéscsaba]. *Národopis Slovákov v Maďarsku* 14: pp. 153–171. (In Slovak)
32. Uhrinová, Alžbeta 2005. Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe [The Use of the Slovak Language in Békés County]. In: Uhrinová, Alžbeta – Žiláková, Mária eds. *Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, pp. 72–142. (In Slovak)
33. Uhrinová, Alžbeta 2007. Používanie slovenského jazyka v najnovších inštitúciách v Maďarsku [The Use of the Slovak Language in the Newest Institutions in Hungary]. In: Odaloš, Pavol ed. *Kontinuitné a diskontinuitné otázky jazykovej komunikácie. Zborník materiálov zo 6. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii*. Banská Bystrica: UMB Pedagogická fakulta – Fakulta humanitných vied, pp. 488–491. (In Slovak)
34. Uhrinová, Alžbeta 2008. Slovenský jazyk v Maďarsku očami používateľov [The Slovak Language in Hungary through the Eyes of Its Users]. In: Uhrinová, Alžbeta – Žiláková, Mária eds. *Slovenský jazyk v Maďarsku I*. Békešská Čaba: VÚSM Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, pp. 92–144. (In Slovak)
35. Uhrinová, Alžbeta 2009. O slovenskom menšinovom samosprávnom systéme v Maďarsku [On the Slovak Minority Self-Government System in Hungary]. *Etnologické rozpravy* 16/1–2: pp. 167–174. (In Slovak)
36. Uhrinová, Alžbeta 2023. Slováci a slovenský jazyk v Maďarsku [Slovaks and the Slovak Language in Hungary]. In: Paunović Rodić, Stefana – Raffaj, Radoslav eds. *Слоакистика у контексту: традиција и перспективе – Slovakistika v súvislostiach: tradícia a perspektívy – Slovakistics in Context: Tradition and Perspectives*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Filološki fakultet, pp. 281–299. <https://doi.org/10.18485/slovak70.2023.ch19> (In Slovak)

Melléklet**Részlet a nyelvhasználati kérdőívből**

Válassza ki a megadott öt lehetőség közül az egyiket a következő kérdések esetében:

A = mindig magyarul/magyar nyelven

B = többnyire magyarul/magyar nyelven, de néha szlovákul/szlovák nyelven is

C = ugyanolyan gyakran magyarul/magyar nyelven, mint szlovákul/szlovák nyelven

D = mindig szlovákul/szlovák nyelven

E = többnyire szlovákul/szlovák nyelven, de néha magyarul/magyar nyelven is

Milyen nyelven zajlanak a szlovák önkormányzat hivatalos programjai, rendezvényei?

A B C D E

Milyen nyelven nyújtják be az írásos előterjesztéseket?

A B C D E

Milyen nyelvűek a szóbeli előterjesztések?

A B C D E

Milyen nyelven szólnak fel a résztvevők?

A B C D E

Milyen nyelven beszélgetnek a résztvevők az ülések előtt, után és a szünetekben?

A B C D E

Milyen nyelven készülnek a jegyzőkönyvek?

A B C D E

Milyen nyelven íródnak a meghívók?

A B C D E

Milyen nyelven folyik az önkormányzat levelezése?

A B C D E

Milyen nyelven szólal fel a városi/községi/kerületi önkormányzat programjain?

A B C D E

Milyen nyelven szólal fel a városi/községi/kerületi önkormányzat ülésein?

A B C D E

Kérjük, indokolja válaszait az önkormányzat nyelvhasználatára vonatkozóan:

.....

Ön szerint mit kellene tenni a szlovák nyelv szélesebb körű használatáért a közéletben és a politikai életben Magyarországon?

.....

Adalékok a magyarországi szlovákok közéleti nyelvhasználatához

Uhrin Erzsébet, PhD. Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, nyugalmazott külső munkatárs, főiskolai docens, címzetes főiskolai tanár. huhrine54@gmail.com, ORCID: 0009-0007-5915-1494.

A tanulmány a magyarországi szlovák közösség közéleti nyelvhasználatát elemzi, különös tekintettel a politikai és közigazgatási színtérre. A szerző történeti perspektívába helyezi a nemzetiség helyzetét, megemlítve a 18. századi betelepülést, a trianoni békeszerződés okozta elszigetelődést, valamint az 1946–1948-as lakosságcsere traumatikus hatásait. A dolgozat központi részét a jogi szabályozás vizsgálata alkotja. A rendszerváltozás utáni aktivitást és az 1993-as, majd a 2011-es nemzetiségi törvény hatásait elemzi. Bár a szlovák nemzetiségi önkormányzatok száma 1994 és 2024 között több mint kétszeresére nőtt, a tanulmány rámutat a jogszabályi környezet hiányosságaira: a törvény továbbra sem tartalmazza a nyelvhasználati jogok betartatásához szükséges garanciákat és végrehajtási rendeleteket. A kutatásban alkalmazott módszerek: a résztvevő megfigyelés, szociolingvisztikai kérdőív, interjú és dokumentumelemzés. A tanulmány elméleti kerete a nemzetközi szakirodalom releváns fogalmaira – így a nyelvi piacra, a nyelvi igazságosságra és a kulturális állampolgárságra – építve vizsgálja a nyelvhasználatot, mint szimbolikus tőkét. Az elemzés rávilágít, hogy a kisebbségi nyelv közéleti jelenléte nem csupán kulturális kérdés, hanem a politikai cselekvőképesség és a demokratikus részvétel alapfeltétele. A szerző hangsúlyozza a domináns nyelvi környezetben alkalmazott stratégiai megoldások, az úgynevezett „*nyelvi detourok*”, az alternatív nyelvi csatornák jelentőségét a közösségi megmaradásban. A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a szlovák nemzetiségi önkormányzatok formálisan biztosítják a kétnyelvűséget, azonban a gyakorlatban ez a kétnyelvűség többnyire szimbolikus, performatív vagy rituális jellegű, és nem válik meghatározóvá a hétköznapi adminisztrációs vagy intézményi nyelvhasználatban. A nyelvhasználati tendencia ambivalens, de azt mutatja, hogy kedvező hazai és anyaországi (szlovákiai) politikai döntések, a nemzetiségbarát környezet, valamint az érintettek aktív szerepvállalása jelentős mértékben hozzájárulhat a nemzetiségi nyelvek fennmaradásához és funkcionális használatának erősödéséhez.

Kulcsszavak: magyarországi szlovákok, közéleti nyelvhasználat, nemzetiségi törvény, kisebbségi önkormányzatok, nyelvi igazságosság, kulturális autonómia.

До питання про публічне мововживання словаків в Угорщині

Угрін Ержебет, Науково-дослідний інститут словаків Угорщини, позаштатна зовнішня співробітниця, доцент, почесний професор. huhrine54@gmail.com, ORCID: 0009-0007-5915-1494.

У статті проаналізовано публічне мововживання словацької громади в Угорщині з особливою увагою до політичної та адміністративної сфер. Розглянуто становище національної меншини в історичній перспективі, згадано про переселення XVIII століття, ізоляцію, спричинену Трианонським мирним договором, а також травматичні наслідки обміну населенням 1946–1948 років. Центральну частину

роботи становить аналіз правового регулювання. Розглянуто активізацію громадського життя після зміни політичного режиму, а також вплив законів про національності 1993 та 2011 років. Хоча кількість словацьких національних самоврядувань у період між 1994 і 2024 роками зросла більш ніж удвічі, у статті вказано на недоліки правового середовища – закон досі не містить гарантій і підзаконних актів, необхідних для забезпечення реалізації мовних прав. У дослідженні застосовано такі методи: спостереження, соціолінгвістичне анкетування, інтерв'ю та аналіз документів. Теоретична основа статті спирається на релевантні поняття міжнародної наукової літератури, зокрема «мовний ринок», «мовна справедливість» і «культурне громадянство», та розглядає мововживання як символічний капітал. Доведено, що присутність мови меншини в публічному просторі є не лише культурним питанням, а й базовою умовою політичної дієздатності та демократичної участі. Наголошено на значенні стратегічних рішень, які застосовують у домінуючому мовному середовищі, а також альтернативних мовних каналів для збереження громади. На основі результатів дослідження можна стверджувати, що словацькі національні самоврядування формально забезпечують двомовність, однак на практиці ця двомовність здебільшого має символічний, перформативний або ритуальний характер і не стає визначальною у повсякденному адміністративному та інституційному мововживанні. Тенденція мововживання є амбівалентною, однак вона свідчить про те, що сприятливі політичні рішення в Угорщині та в материнській державі – Словаччині, середовище, прихильне до національних меншин, а також активна участь зацікавлених осіб можуть суттєво сприяти збереженню мов національних меншин і посиленню їх функціонального використання.

Ключові слова: *словаки Угорщини, публічне мововживання, закон про національності, самоврядування національних меншин, мовна справедливість, культурна автономія.*

Contributions to the public language use of Slovaks in Hungary

Erzsébet Uhrin, PhD. Research Institute of Slovaks in Hungary, retired external research associate, college associate professor, honorary college professor. huhrine54@gmail.com, ORCID: 0009-0007-5915-1494.

The study analyses the public language use of the Slovak community in Hungary, with particular attention to the political and administrative spheres. The author places the situation of the national minority in a historical perspective, referring to the eighteenth-century settlement, the isolation caused by the Treaty of Trianon, and the traumatic effects of the 1946–1948 population exchange. The central part of the paper is devoted to the examination of legal regulation. It analyses the activity following the change of regime and the effects of the 1993 and 2011 nationality laws. Although the number of Slovak nationality self-governments more than doubled between 1994 and 2024, the study points out the shortcomings of the legal environment: the law still does not contain the guarantees and implementing regulations necessary for enforcing language-use rights. The methods applied in the research include participant observation, a sociolinguistic questionnaire,

interviews, and document analysis. The theoretical framework of the study examines language use as symbolic capital, drawing on relevant concepts from international scholarship, such as the linguistic market, linguistic justice, and cultural citizenship. The analysis highlights that the public presence of a minority language is not merely a cultural issue, but a fundamental condition of political agency and democratic participation. The author emphasizes the importance of strategic solutions used in a dominant-language environment, the so-called “language detours”, and alternative linguistic channels in the survival of the community. Based on the findings of the research, it can be stated that Slovak nationality self-governments formally ensure bilingualism; however, in practice, this bilingualism is mostly symbolic, performative, or ritual in nature, and does not become dominant in everyday administrative or institutional language use. The tendency of language use is ambivalent, but it shows that favourable political decisions in Hungary and in the kin-state, Slovakia, a minority-friendly environment, and the active involvement of the people concerned can contribute significantly to the preservation of minority languages and to the strengthening of their functional use.

Keywords: *Slovaks in Hungary, public language use, nationality law, minority self-governments, linguistic justice, cultural autonomy.*